یکشنبه ۱۵ بهمن ۱۴۰۲ ■ ۲۳ رجب ۱۴۴۵ ■ سال سی‌ودوم ■ شماره ۹۰۲۱

همشهری فرهنگ شهر

پهلوی، زنان را در حد آشپزی هم قبول نداشت!

محمدرضا پهلوی گفته بود فقط زیبایی زن به درد می‌خورد

گزارش
محمدمهدی اسکندری
روزنامه‌نگار

«در هر حرکت اجتماعی، وقتی آن حرکت درست خواهد بود و به نتایج درستی خواهد رسید که مبنی بر خرد، تأمل، تشخیص و مصلحت و مبتنی بر پایه‌های درست و عقلانی باشد. در هر حرکتی که به قصد احقاق حق زنان انجام می‌گیرد، عیناً باید همین معنا ملاحظه شود؛ یعنی باید هرگونه حرکتی، براساس یک بینش خردمندانه، مبتنی بر حقایق هستی (شناسایی طبیعت و فطرت زن و طبیعت و فطرت مرد، مسئولیت‌ها و مشاغل اختصاصی زن، مسئولیت‌ها و مشاغل اختصاصی مرد و آنچه می‌تواند مشترک بین اینها باشد) انجام گیرد و از روی انفعال و تقلید نباشد. اگر حرکت، حرکتی از روی انفعال، تقلید، تصمیم کورکورانه و چشم‌بسته باشد، حتماً مضر خواهد بود.»

آنچه در ابتدا خواندید بیاناتی از رهبری معظم آیت‌الله خامنه‌ای در مورد شأن زن است؛ سخنانی که بدون هیچ‌گونه تعارف و نمایش، در طول این چهل‌واندی سال به انحای مختلف به منصه ظهور رسیده است و انقلاب اسلامی با ارائه الگوی سوم زن، انسانی را نمایان کرد که ضمن توجه به اصول و قیود اسلامی، حیاتی مؤثر در عرصه سیاست و اجتماع دارد.

نگاه جنسیتی پهلوی به زنان

اهمیت موفقیت و دستاورد برای گفتمان انقلاب اسلامی زمانی برای ما روشن می‌شود که بدانیم در برهه‌ای نگاه به زن تماماً جنسیتی بود و شاه این مملکت با وقاحت تمام در مورد بانوان می‌گفت: «زنان قانوناً و صورتاً با مردان مساوی هستند، اما نه از لحاظ لیاقت و توانایی.» همچنین او می‌گفت: «در زندگی یک فرد زن به‌حساب نمی‌آید؛ مگر وقتی که زیبا و دلربا باشد و خصوصیات زنانه خود را حفظ کرده باشد(کتاب مصاحبه با تاریخ)» شاید باورش چندان سخت نباشد که این نظر آخرین پادشاه ایران، یعنی محمدرضا پهلوی درمورد زنان است. پهلوی‌ها که از اوایل قرن گذشته تا پیروزی انقلاب اسلامی همواره شعار ترقی و پیشرفت زیر سایه مدرنیسم فرهنگی و اجتماعی را سر می‌دادند با برگزیدن ظواهر تجدد غربی، نازل‌ترین و سطحی‌بینانه‌ترین نگاه و نظر را به جامعه و بالاخص زنان روا داشتند.

اقدام ضدزن، به نام دفاع از حقوق زن!

با شروع نهضت مبارزه حضرت امام خمینی(رحمه‌الله علیه) حکومت پهلوی دست به برخی اقدامات در راستای عفاف‌زدایی از جامعه زد. انتشار مجلاتی نظیر زن روز، ترویج انگاره‌های فمینیستی، تضعیف بنیان خانواده و... همگی پس از سال ۴۲ با سرعت و شدت بیشتری پیگیری شد. در نظر آنان زن روز جامعه ایرانی، همان زنی است که با اندام‌های باربی‌گونه و با پشت کردن به مظاهر «فرهنگ ایرانی ـ اسلامی» و «تاریخ و سنت هزار ساله» دقیقاً بدلی از نمونه‌های غربی در ایران است. پس تعجبی نیست که وقتی دستگاه فرهنگ کشور چنین نگاهی به زن دارد، پادشاه این مملکت هم بیاید و زن را در جاذبه‌های جنسی خلاصه و چنین حقیرانه به زنان نگاه کند. جالب است که تمام اقدامات به‌اصطلاح مدرن دستگاه پهلوی درمورد زنان نظیر فستیوال‌های زن سال و خوانندگی‌های مبتذل و... با برچسب اغواگر و فریبنده دفاع از حقوق زنان صورت می‌گرفت!

دهه فجر

مکث

صحبت راجع به زنان، وقت‌تلف‌کردن است

دیدگاه حقیقی شاه پهلوی درباره بانوان را بدون هیچ روتوش یا تفسیری می‌توان در یکی از مصاحبه‌هایش به روشنی دریافت و فهم کرد. اوریانا فالاچی، خبرنگار مشهور ایتالیایی در سال ۱۳۵۲ با محمدرضا پهلوی، مصاحبه‌ای طولانی انجام داد که بعدها شرح آن در کتاب «مصاحبه با تاریخ» (کتابی که به گفت‌وگو با مقامات سیاسی و شخصیت‌های مشهور جهان اختصاص دارد) منتشر شد. بخشی از این گفت‌وگوی فالاچی با شاه مخلوع ایران که به قابلیت‌های زنان اختصاص دارد و نشان می‌دهد پهلوی دوم حتی برای زنان قابلیت آشپزی هم قائل نبود را در ادامه بخوانید:

«پهلوی: آیا به‌نظر شما درست می‌آید که یک شاه، امپراتور ایران، وقت خودش را با صحبت‌کردن درباره این مسائل هدر دهد؟ صحبت‌کردن راجع به همسرها و راجع به زنان.

فالاچی: خیلی عجیب است، اعلیحضرت! اگر تا به حال شاهی بوده که صحبت‌هایش راجع به زنان بوده، شما بوده‌اید و هم‌اکنون من در این تردید می‌کنم که حتی زن در زندگی شما به‌حساب آمده باشد. زیبایی زن تنها چیز مثبت و مهم اوست.

پهلوی: اینجا من متأسفانه باید عرض کنم که شما یک برداشت کاملا صحیح داشته‌اید؛ زیرا چیزهایی که در زندگی من به‌حساب می‌آیند و چیزهایی که در زندگی من نقش داشته‌اند، چیزهایی کاملا متفاوت بوده‌اند. مطمئنا اینها ازدواج‌های من نبوده‌اند؛ زن‌ها، می‌دانید؟ اجازه دهید آن را اینگونه بیان کنم. من آنها را ناچیز نمی‌شمارم. آنها بیش از هر کسی از انقلاب من (انقلاب سفید) بهره برده‌اند. من مصرانه جنگیده‌ام تا آنها حقوق و مسئولیت‌های مساوی داشته باشند. من حتی آنها را در ارتش هم گذاشته‌ام؛ جایی که آنها برای ۶ماه آموزش نظامی می‌بینند و سپس برای مبارزه با بی‌سوادی به روستاها فرستاده می‌شوند و در ضمن فراموش نکنیم که من پسر پدری هستم که کشف حجاب کرد، اما اگر بگویم به وسیله یکی از آنها تحت تأثیر واقع شده باشم، صادق نبوده‌ام. هیچ‌کسی نمی‌تواند در من اثر کند، هیچ‌کسی. زنان فقط زیبایی‌شان و جذابیت‌شان و نگاه داشتن زنانگی‌شان در زندگی مرد مهم است. این موضوع «فمینیسم» برای مثال این فمینیست‌ها چه می‌خواهند؟ شماها چه می‌خواهید؟ شماها می‌گویید برابری؟ آه البته من نمی‌خواهم گستاخ به‌نظر بیایم، اما ببخشید از اینکه این حرف را می‌زنم زنان قانوناً و صورتاً با مردان مساوی هستند، اما نه از لحاظ لیاقت و توانایی.

فالاچی: این‌طور نیست اعلیحضرت.
همه زن‌ها شرور هستند!؟

پهلوی: نه، شما هرگز یک میکل آنژ یا یک باخ نداشته‌اید. شما حتی یک سر آشپز معروف هم نداشته‌اید و اما اگر شما در مورد فرصت با من صحبت کنید تمام چیزی که من می‌توانم بگویم این است که آیا شما شوخی‌تان گرفته؟ آیا شما تا به حال کمبود فرصت داشته‌اید که به تاریخ یک آشپز ماهر و مشهور تحویل دهید؟ شما تا به حال هیچ‌چیز بزرگ و جالب نیافریده‌اید، هیچ‌چیز! به من بگویید شما حین مصاحبه‌تان به چند زن که قادر به حکومت باشند، برخورده‌اید؟

فالاچی: حداقل ۲ تا اعلیحضرت

پهلوی: چه‌کسی می‌داند؟ تمام چیزی که من می‌توانم بگویم این است که زنان وقتی حکومت می‌کنند، از مردان بسیار خشن‌تر و سختگیرتر و بسیار بی‌رحم‌تر. بسیاری از مردان تشنه خون هستند. من حقیقت‌ها را ذکر می‌کنم؛ نه عقاید را. شماها وقتی که قدرت دارید بدون وجدان هستید. کاترین دومدیسی را به‌خاطر بیاورید، کاترین روسیه، الیزابت اول انگلستان را. لازم به یادآوری لوکرس بورژیا به شما نیست. با آن زندان‌ها و عشق‌های پنهانی‌اش، شماها دسیسه‌کارید، شماها شرورید، همه شما.

فالاچی: من متعجب شدم، اعلیحضرت! برای اینکه شمایید که می‌گویید قبل از اینکه ولیعهد به سن قانونی برسد، ملکه فرح دیبا باید نیابت سلطنت را قبول کند.

پهلوی: اوم... خوب... بله، اگر پسر من قبل از رسیدن به سن قانونی شاه شود، ملکه فرح دیبا نایب‌السلطنه می‌شود، اما در ضمن در یک چنین موقعیتی هیأت مشاورانی خواهد بود که ملکه باید با آنان مشورت کند؛ درحالی‌که من الزامی ندارم که با کسی مشورت کنم و با کسی هم مشورت نمی‌کنم. تفاوت را حس می‌کنید؟

فالاچی: آن را حس می‌کنم، اما در حقیقت به این صورت خواهد بود که همسر شما نایب‌السلطنه است و اگر شما این تصمیم را بگیرید این بدان معناست که شما قدرت حکومت را در وی می‌بینید.

پهلوی: اوم! درهرحال، این چیزی است که من در موقع تصمیم‌گیری فکر می‌کردم. ما در اینجا برای صحبت‌کردن راجع به این موضوع ننشسته‌ایم، اینطور نیست؟»

آنچه گذشت ظاهر و باطن نگاه شبه‌مدرنیستی پهلوی به زنان بود که با حقارت تمام به این قشر از جامعه می‌نگریستند و اگر احیاناً مدحی هم از سوی آنان قرار بود نثار بانوان این جامعه شود، محدود به بُعد جنسی زنان است. وقتی یکی از ۳شعار اصلی انقلاب اسلامی «آزادی» نام می‌گیرد به این علت است که زن در اسارت کلیشه‌های غربی گرفتار بوده و شأنش در حد یک کالا شناخته می‌شده است! رهبری در این‌باره می‌گویند: «غربی‌ها در زمینه شناخت طبیعت زن و چگونگی برخورد با جنس زن، دچار افراط و تفریط بوده‌اند. اساساً نگرش غربی نسبت به زن، یک نگرش مبنی بر عدم‌برابری و عدم‌تعادل است. شما به شعارهایی که در غرب داده می‌شود، نگاه نکنید؛ این شعارها پوچ است و حاکی از واقعیت نیست. فرهنگ غربی را از این شعارها نمی‌شود فهمید. فرهنگ غربی را باید در ادبیات غربی جست‌وجو کرد.» انقلاب اسلامی حرکتی در زدودن این تارهای عنکبوتی از شأنیت و جایگاه زن بود تا حقیقت و کرامت ذاتی آن روشن شود.

> در زندگی یک فرد زن به‌حساب نمی‌آید؛ مگر وقتی که زیبا و دلربا باشد و خصوصیات زنانه خود را حفظ کرده باشد(کتاب مصاحبه با تاریخ)» شاید باورش چندان سخت نباشد که این نظر آخرین پادشاه ایران، یعنی محمدرضا پهلوی درمورد زنان است

خبرهای کوتاه

جشنی برای ایرانِ مقتدر و مستقل

سلسله جشن‌های چهل و پنجمین سالروز پیروزی انقلاب اسلامی با عنوان «جشن انقلاب» با راهبری و اجرای نوجوانان، با شعار «جشنی برای ایرانِ مقتدر و مستقل» تا ۲۱ بهمن‌ماه، در فرهنگسراهای پایتخت برگزار می‌شود. در این برنامه که با هدف تقویت هویت ملی نوجوانان، ایجاد پیوند دوسویه نسل نوجوان امروز با نسل نوجوان دوران انقلاب اسلامی، تربیت کنشگران فرهنگی نوجوان و تشکیل پاتوق نوجوانان فعال فرهنگی در فرهنگسراها برگزار می‌شود، نوجوانان با طراحی و ایده‌پردازی و با توجه به ظرفیت‌های هر منطقه سالگرد پیروزی انقلاب اسلامی را جشن می‌گیرند.

شب شعر و خاطره انقلاب

در آستانه چهل و پنجمین سال پیروزی انقلاب اسلامی ایران شب «شعر و خاطره انقلاب» با حضور شاعران و روایتگران تاریخ انقلاب برگزار می‌شود. این نشست همراه با بازدید از کاخ موزه اختصاصی نیاوران خواهد بود. این برنامه به همت مرکز اسناد انقلاب اسلامی و مجموعه فرهنگی و تاریخی نیاوران روز یکشنبه ۱۵ بهمن ۱۴۰۲ از ساعت ۱۸ در تالار آبی کاخ نیاوران برگزار خواهد شد.

عضویت رایگان در کتابخانه‌های عمومی

همزمان با آغاز چهل و پنجمین دهه فجر انقلاب اسلامی، طرح عضویت رایگان و بخشودگی جرائم دیرکرد بازگشت منابع در کتابخانه‌های عمومی سراسر کشور اجرا می‌شود. علاقه‌مندان از ۱۲ تا ۲۲ بهمن‌ماه فرصت دارند با مراجعه به سامانه سامان و پرتال‌های کتابخانه‌ای و دریافت کد تخفیف عضویت رایگان، به عضویت کتابخانه موردنظر خود در آیند. همچنین در این طرح، اعضایی که منابع امانی‌شان شامل جرائم دیرکرد می‌شود، درصورتی که در بازه زمانی ۱۲ تا ۲۲ بهمن‌ماه به کتابخانه عودت دهند، مشمول تخفیف ۱۰۰ درصدی جرائم دیرکرد خواهند شد.

روایت مادرانه در «درس‌های مجید»

کتاب «درس‌های مجید» روایت زندگی منصوره بهمنی، مادر شهید مجید سیفی به کوشش سیدمیثم موسویان به‌زودی در انتشارات حماسه یاران به چاپ می‌رسد. «درس‌های مجید» روایتی مادرانه از زندگی سرباز شهید مجید سیفی دستجردی است. مجید پسر بزرگ‌تر و عزیزکرده‌ای است که با قبول مسئولیت‌های متعدد از کودکی جای خاصی در دل خانواده باز می‌کند. او به خاطر همین مسئولیت پذیری، کمک بزرگی برای خانواده‌ای است که در یک روستای بدون امکانات زندگی می‌کنند و کارهای پدر و مادر در اوج نیازمالی، بسیار زیاد است.

کتابخانه انقلاب اسلامی

علی‌الله سلیمی
روزنامه‌نگار

نقش زنان در انقلاب اسلامی

زنان در مبارزات انقلاب اسلامی و سال‌های بعد از پیروزی انقلاب، نقش پررنگی در رویدادهای اجتماعی داشتند. تعدادی از آثار مرتبط با این موضوع همزمان با سالگرد پیروزی انقلاب اسلامی معرفی می‌شود.

نقش زنان در نهضت امام خمینی(ره)

در تاریخ ایران به‌طور سنتی مشارکت زنان درباری به شرکت در توطئه‌ها و سیاست‌های مخرب حرمسرای شاهان محدود می‌شد. ولی از دوران قاجار به بعد، مشارکت زنان در فعالیت‌های سیاسی زیادتر شد که شرکت آنان در جنبش تحریم تنباکو و انقلاب مشروطه نمونه‌های این تکاپو است. با اجرای سیاست‌های ضددینی همانند کشف حجاب توسط پهلوی اول و سعی در تحمیل مظاهر تمدن غربی به زنان در دوران محمدرضا پهلوی، زنان جامعه اسلامی برای ایفای نقش مثبت به نهضت امام خمینی پیوستند و بیشتر در بُعد تبلیغات کوشیدند. آنان به‌تدریج در تمامی مراحل نهضت شرکت کردند و در به ثمر رساندن انقلاب و حفظ دستاوردهای آن از پا ننشستند. کتاب حاضر با بررسی تاریخی به نقش‌آفرینی زنان و بانوان شجاع ایران در مبارزه با استکبار و استبداد پرداخته است. این کتاب توسط انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی چاپ و منتشر شده است.

حقوق سیاسی_اجتماعی زنان قبل و بعد از پیروزی انقلاب اسلامی ایران

در کشور ایران، حقوق سیاسی ـ اجتماعی زنان در جریان نهضت مشروطه و پس از آن مورد توجه قرار گرفت و در دوران پهلوی اول و دوم در سطح گسترده‌ای وارد مباحثات سیاسی، حقوقی و اجتماعی شد. آنچه در فاصله بین ۲ انقلاب (انقلاب مشروطه و انقلاب اسلامی) درباره حقوق زن ایرانی اتفاق افتاد، خالی از مناقشه نبود. وجوه فرهنگ و ارزش‌های اسلامی، ملی و بومی از سویی و طرح دیدگاه‌های فمینیستی و متعارض طرفدار تساوی حقوق زن و مرد و رهایی زنان از سوی دیگر، عرصه‌ای برای بروز دیدگاه‌های مختلف و متعارض فراهم کرد. پس از وقوع انقلاب اسلامی و استقرار نظام جمهوری اسلامی، حقوق زنان در چارچوب ارزش‌های دینی و انقلابی مطرح شد و متون قانونی به‌ویژه قانون اساسی در همین چارچوب، حقوقی برای زنان شناسایی و تضمین کرد. نگرش کلی، به‌ویژه نگرش دولتمردان نسبت به وضعیت سیاسی_اجتماعی زنان، حقوق سیاسی آنان شامل: حضور زنان در انتخابات و مدیریت سیاسی، حقوق اجتماعی آنان، اشتغال، تأمین اجتماعی، بهداشت و درمان، حقوق فرهنگی تبیین و تحلیل خاص خود را می‌طلبد و مقایسه این دو، موضوعی است که در این کتاب به آن پرداخته شده است. کتاب حاضر توسط انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی روانه بازار شده است.

تاریخ شفاهی مبارزات سیاسی زنان مسلمان

اهمیت نقش سیاسی مبارزاتی زنان ایرانی در پیروزی انقلاب اسلامی از سویی و کم رنگ بودن این نقش در نوشته‌ها و آثار منتشر شده در بعد از انقلاب و ضرورت جبران این کاستی موجب شد تا تدوین یک اثر پژوهشی در راستای شناساندن فعالیت‌ها و مشارکت سیاسی زنان طی سال‌های منتهی به پیروزی انقلاب اسلامی، آغاز گردد. به همین منظور، بخش تاریخ شفاهی مرکز اسناد انقلاب اسلامی، یک طرح پژوهشی با عنوان «تاریخ شفاهی مبارزات سیاسی زنان از سال ۴۰ تا ۵۷» را برای تدوین انتخاب کرد. شیوه کار بر مبنای تحقیق میدانی، کتابخانه‌ای و اسنادی قرار داده شد. این طرح مشتمل بر ۵ فصل بوده که ۲ فصل اول، مدخل و بستر تاریخی پژوهش حاضر را تشکیل می‌دهد و ۳ فصل دیگر که در واقع متن اصلی را تشکیل می‌دهد با استناد به مصاحبه‌ها و خاطرات خانم‌ها، نگاهی دارد به چگونگی و نحوه ورود این زنان به جریانات سیاسی کشور و چگونگی فعالیت‌ها و مشارکت آنان و مشکلات موجود در این زمینه، از جمله بازداشت و زندانی شدن آنها. این اثر توسط انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی چاپ و منتشر شده است.

خورشیدواره (خاطرات طاهره سجادی)

طاهره سجادی به‌عنوان یکی از نیروهای مبارز مسلمان در کنار همسرش مهدی غیوران فعالیت‌ها و مبارزات سیاسی خود را از دهه ۵۰ آغاز کرد. به‌دلیل ارتباط با پرونده ترور آمریکایی‌ها در ایران دستگیر و تحت شکنجه‌های خوفناکی قرار گرفت. غیوران و همسرش طاهره سجادی با این تصور که کمک به سازمان، کمک به نهضت اسلامی است، خانه و زندگی خود را در اختیار اعضای آن قرار دادند. با آگاهی ساواک از این ارتباط و همکاری، طاهره سجادی و همسرش دستگیر شدند و زیر سخت‌ترین شکنجه‌ها قرار گرفتند. او به ۵سال زندان و غیوران به حبس ابد محکوم شد.